

DNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDANTA JUGOISTOKA OD 1. SEPTEMBRA 1944. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O DEJSTVIMA NA PODRUČJU JUGOISTOKA¹

POVERLJIVO

K. T. B.

Dnevni izveštaj

5/IX

K-t Jugoistoka
(K-da GrA »F«)

OKW/WFSt od 1. 9. 1944.

I. DEJSTVA NEPRIJATELJA:

Situacija na moru:

Situacija u vazduhu:

31. 8. slabija izviđačka aktivnost, redovno patroliranje sa napadima iz niskog leta na kamione, koji saobraćaju u turnusima, kod ošt[ćenog] mosta u Čupriji, napadi za uznemiravanje na art. položaj kod Gračaca i železničku stanicu u Konjicu, lovačka avijacija nadletela je prugu Lapovo, odnosno Kruševac — Kraljevo. Oko 120 četvoromotornih bombardera, sa jačom zaštitom lovačkih aviona, preletela je u 2 napadne grupe u Rumuniju (spuštanje u Rumuniji, a moguće je da će jedan deo odleteti u Rusiju).

31. 8/1. 9. intenzivnije izviđanje sa bezuspešnim napadima na konvoj severno od Krita i u jonskom ostrvskom području. 54 engleska aviona snabdevaju bande u Albaniji, Crnoj Gori, Bosni, zapadnoj i severnoj Hrvatskoj, u rejonu Beograda i Niša, a prvi put i u Atiki.

I. 9. oko 120 četvoromotornih bombardera izvršilo je napad na železničku stanicu i vazduhoplovnu bazu u Nišu; podaci o šteti još nisu primljeni, a 40 istih izvršilo je napad na mostove na Moravi kod Kraljeva (pogođeni su drumski i železnički mostovi).²

II. PODRUČJE K-TA JUGOISTOKA:

1.) GrA »E«:

Živa aktivnost neprijatelja u vazduhu a redovna na moru. Na kopnu pojačani prepadi i sabotaze.

¹ Snimak ovarenoe prepisa originala (pisainog na mašini) u AVII, NAV-T-311, r. 193, s. 12—18.

² To su vazduhoplovne operacije saveznika u vezi operacije »Retvik« (vidi dok. br. 118).

4. SS-pol. oki. gren. div., usled porušenih pruga i mostova u rejonu Đevđelija — Veles, bila je prisiljena da neke delove iskrca pre vremena.

Vreme: vedro.

LXVIII AK:

XXII brd. AK:

LXXXXI AK. z.b.V:

2.) 2. *OkA:*

Pojačane sabotaže na železnici u Sremu. Naređeno je da se pooštire mere protivvazdušne zaštite na celom području armije. Albanske jedinice, uključujući i SS-diviziju »Skenderbeg«,³ sve su nepouzdanije.

Vreme: vedro:

XXI brd. AK:

Viša komanda C[rne] G[ore]:

1. alban. lov. puk,¹ posle jake borbe, povukao se iz Berana u rejon Kazube.⁵

Neprijatelj je ponovo zauzeo Berane, Andrijevicu i Murino.⁶

»U rejonu Kolašina: u toku je prodor Borbene grupe »Harendorf« iz Mateševa prema severu. Borbena grupa »Nordšturm« krenula je iz rejona Pljevalja i to sa delovima pravcem Brodarevo — Bijelo Polje — Fsrane — Andrijevicu ka Mateševu, a sa ostalim snagama preko Šahovića ka Kolašinu, da bi se sa Borbenom grupom »Harendorf« popravila situacija u Kolašinu. Dosad na neprijateljskoj strani 10 mrtvih a ceni se da je bilo još 30. Delovi 696. bat. Feldžand.[armerije] vrše pročešljanje Zlatar planine.

2. puk »Brandenburg« odbio je jake nepr. napade, neprijatelj je imao 40—50 poginulih, položaje je preuzeo 11/363.

Namere: delovi Puka »Brandenburg« da izvrše prodor ka Priboju radi uspostavljanja veze sa 14. SS-pukom.⁷

³ i ⁸ Prema izveštajju k-ta Jugoistoka od 3. septembra 1944, iz 1. puka 21. SS-divizije »Skenderbeg« pobeglo je, sa oružjem, 908 vojnika (AVII, NAV-T-311, r. 193, s. 97—9). Bliže o raspadanju te divizije vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 90.

⁴ Misli se na 1. puk 21. SS-divizije »Skenderbeg«.

⁵ Nedostaju završna slova, verovatno: Kauber.

⁶ Bliže o tome vidi dok. br. 103.

⁷ i ⁹ Reč je o nastavku operacije »Ribecal« protiv jedinica 1. i 12. korpusa NOVJ pod imenom »Ribensnicel« (vidi dok. br. 115; tom IV, knj. 29, dok. br. 9).

181. *divizija:*

Aktivnost bandi u porastu.

Dezertirao II alban[ski] poterni bat[aljon] (Debar).

U bekstvu su delovi iz jednog bataljona SS-puka »Sken-derbeg«.⁸

V *SS-brd. AK:*

7. *SS-brd. div.:*

Delovi 13. puka vrše gonjenje XII crvenog korpusa.⁹

XV *brd. AK:*

264. *div[izija]:*

Za obalski rejon Drniša i Bihaća određen je I stepen pripravnosti, a za Knin II stepen pripravnosti.

373. *div.:*

Pošto je Gračac deblokiran, situacija nije više zategnuta.

11/846. krenuo je prema severu, ka Sučeviću, gde se nalaze jače nepr. snage.

Komanda Srema:

U toku noći 31. 8/1. 9. izvršeno je nekoliko rušenja na glavnoj železničkoj pruzi Vinkovci — Zemun.

3.) *Srbija:*

a) *Situacija na Dunavu:*

Odsek Oršava — Gvozdena vrata: minobacačka i art. vatra (do 15 cm) otvara se i dalje.

Otok Ada Kale je u rumunskim rukama.

četnički odredi, koji su prilikom razoružavanja bugarskih jedinica zaplenili 8 mitraljeza, 24 puškomitraljeza, 8 minobacača i 540 pušaka, zauzeli su, na južnom dunavskom predpolju, rejon Petrovac — Žagubica — Kučevo.

Obrazovan je Štab gen. pionira Bacinga, koji je potčinjen vojnopr. k-tu Jugoistoka, sa zadatkom da pomoću jedinica ratne mornarice, vazduhoplovstva i kopnene vojske obezbede slobodu plovidbe na deonici katarakta¹⁰ i sprovođenja kroz ustavu onih brodova koji plove uzvodno sa južnog dela Dunava.¹¹

b) *Kretanja I bug. okup. korpusa:*

Prema nepotvrđenim izveštajima, 24. i 25. bug. div. nameravaju da se preko Knjaževca i Zaječara (s obzirom na zemljište nije verovatno) vrata u Bugarsku.¹² U tom cilju

¹⁰ To jest: slapova u klisuri Đerdap.

¹¹ Reč je o operaciji »Vasernikse« (vidi dok. br. 119).

¹² Prema izveštaju kita Jugoistoka od 2. septembra 1944, u Ćupriji se tada nalazila bugarska 25. divizija (čiji se komandant tada vratio iz četničkog zarobljeništva), a 24. divizija u rejonu Stalaća (AVII,

trebalo bi da 22. bug. div. u navedenim mestima obrazuje jaka uporišta. Kao protivdejstvo krenuće u taj rejon 1. brd. divizija.

c) *K-da Grlupej »Auleb«:*

Posle uspešnog odbijanja jučerašnjeg noćnog napada, popustio je pritisak crvenih na Leskovac.¹³ Izbrojano je 110 mrtvih nepr. vojnika a punim pogotkom uništena su 2 nepr. pt topa.

Komunisti izvršili prepad na auto DVK 30 sa gen. štab. potpuk. Rasthauzenom¹⁴ i 3 pratioca zapadno od Doljevca. Auto je spaljen, a posada nestala.

d) *Zapadna Srbija:*

Dolina Ibra: sabotaze i ometanja železničkog i drumskog saobraćaja.

Crvene snage prešle su železničku prugu na odseku Užice — Požega.¹⁵

Posade Srpskog dobrovoljačkog korpusa iz Bajine Bašte vode borbu sa crvenim bandama.

4.) *Nemačka voj[na~\ mis[tija~\ u Bugarskoj.*

5.) *K-tu Jugoistoka neposredno potčinjeni:*

1. brd. div.:

U noći 30/31. 8, 200 bandita izvršilo prepad na automobilsku kolonu kod s. Leposavići (u dolini Ibra). Naši gubici: 2 poginula, 4 ranjena, 1 kamion potpuno onesposobljen, 3 oštećena.

Razaranje železničkog mosta na Moravi kod Kraljeva (vazдушnim napadom 1.9. pre podne) uticalo je na prevoženje železnicom 99. brd. lov. puka. Preduzete su mere da se pruži pomoć.

III. VAZDUHOPLOVSTVO:

Izvidanje: aerofoto-snimanje Auguste (noćno snimanje), Sirakuze, Katanije i Mesine (noćno snimanje), morskog pod-

NAV-T-311, r. 193, s. 57—9). Sedmog septembra, ove divizije bile su u potpunom rasulu (AVII, NAV-T-311, r. 193, s. 273—7: izveštaj fata Jugoistoka Od 7. septembra).

¹³ Ree je o demonstrativnom napadu 24. NOU divizije na Leskovac 30/31. avgusta (vidi tom I, knj. 11, dok. br. 80, 81, 87 i 92).

¹⁴ Tako, pogrešno, piše u originalu, a treba da piše Bornhaiuzen (Bofairnhaiuzen). Vidi beleške telefonskih razgovora Operativnog odeljenja k-fta Jugoistoka od 31. avgusta 1944. u AVII, NAV-T-311, r. 192, s. 1090—9.

¹⁵ Reč je o dejstvima jedinica 37. NOU divizije i 1. proleterskog korpusa NOVJ (vidi tom I, knj. 11, dok. br. 58 i 65).

ručja zap. Dalmacije i zapadne obale Istre, kontrola i aerofoto-snimanje Dunava, aerofoto-snimanje rejona Oršava — severoistočno od Niša, drumova i železnice na bugarsko-turskoj pograničnoj zoni.

Izviđanje i kontrola Dunava na delu Kalafat — Turnu Severin radi zaštite našeg rečnog saobraćaja. Severno od Kalafata oštećen 1 rumunski brod.

Protiv velikih nepr. vazd. formacija, koje su naletale, angažovani su lovci, oborena su 2 aviona (od kojih je 1 »Lujtning«); 2 naša aviona su nestala.

Na Dunavu se vrši traganje za minama sa 1 čistačem mina. Angažovani su transporteri na relaciji Krit — Grčka sa 41 avionom tipa Ju-52, od kojih je 1 Ju-52 oboren južno od Miloša. Posada i ljudstvo koje se nalazilo u avionu, spašeni su.

K-t Jugoistoka (K-da GrA »F«)
Ia pov. br. 4208/44 od 1. 9. 44.
Načelnik štaba
potp. Vinter

Za tačnost:

16

kapetan

POVERLJIVO!

K. R. *Dostavljeno:*

Telegram

- 1.) OKW/WFSt./Op.(H)Jugoistok
- 2.) OKH/Gen. St. d. H./ Op. Abt.

Izveštaj o kretanju od 1. 9. 1944:

I. GrA »E«:

II. 2. OkA:

- 1.) Ia (FS)
- 2.) Ia/F
- 3.) Id
- 4.) KTB
- 5.) Ic
- 6.) Stoart/Stoflak
- 7.) K-tu Frontlajtštele¹⁷
- 8.) Frontlajtštele Beograd
- 9.) Gen. d. Pi

297. div.: Diviz. fiz. bat. maršuje iz Kičeva prema Strugi.
2 (pt) 48. brzog div. maršuje iz rejona Lušnja; 4/ 48. brzog div. na maršu iz Rogozine u Strugu.

¹⁶ i ¹⁹ Nečitak potpis istog lica.

¹⁷ Fironitlitsitelle. To je nemačka ustanova koja se bavila upućivanjem jedinica na front i davanjem potrebnih informacija o njihovim kretanjima i dislokacijama. Redakcija je zadržala nemački naizvite ustanove, pisan fonetski, mada bi se ona mogla nazvati, u prevodu: Erontoivska uputna stanica.

SS-brd. div. »Handzar«: 28. puk maršuje iz rejonu jugoistočno od Vlasenice u stari rejon obezbeđenja. 27. puk u rejonu Milici — Srebrenica (30 km ist.-jugoist. od Vlasenice).

118. lov. div.: 105. izv. bat. krenuo iz Šujice u Livno.

373. div.: Štab 202. tenk. bat. maršuje iz Srba u Skočaj. 1/92 (mot.) gren. brigade (u jednom vozu) stigao iz Sarajeva u Beograd radi upućivanja u rejon Vršac — Bela Crkva.

392. divizija: 392. izv. bat. maršuje iz Ogulina u Lički Osik. XXXV ust.[aški] bat.faljon] u pokretu za Gračac.

1. koz. div.: 1/1. R. R. [na maršu] iz Bjelovara u [Sv.] Ivan Žabno.

III. K-tu Jugoistoka neposredno potčinjeni:

1. brd. div.: do sada iz Kraljeva krenulo 7 vozova sa: štab puka i štapska četa, 1/2 1/99, delovi 1/79 i 1 H. V. pl.¹⁸ Od ovih, dosad je stigao u Jagodinu 1 voz.

K-t Jugoistoka (K-da GrA »F«)
Ia, pov. br. 4208/44 od 1. 9. 44

Za tačnost:

19

kapetan

BR. 122

NAREĐENJE KOMANDANTA JUGOISTOKA OD 2. SEPTEMBRA 1944. KOMANDI 2. OKLOPNE ARMIIJE O STAVLJANJU SANDŽAKA I JEDINICA NA TOME PODRUČJU POD KOMANDU VOJNOUPRAVNOG KOMANDANTA JUGOISTOKA¹

KR

Pismeno dostavljeno:

Telegram

- 1.) Ia (FS)
- 2.) Vojnoupr. k-t Jugoistoka
- 3.) O. Qu.
- 4.) Nafii
- 5.) Gen. d. Pi.
- 6.) Ic
- 7.) II
- 8.) Gen. Trspw. -
- 9.) Flivo
- 10.) KTB

STROGO POVERLJIVO

K-di 2. OkA

Na znanje:

K-di vazd. Jugoistoka

22/IX

¹⁸ Redakcija nije mogla da ustanovi šta znači ta skraćenica.

¹ Snimak overenog telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-311, r. 193, s. 64.